

เล่ม ๘ ปริวาร

พระไตรปิฎกเล่ม ๘ นี้ เป็นเล่มสุดท้ายของวินัยปิฎก และมีข้อความที่พื้งนำมาย่อไว้เพียงเล็กน้อย เพราะข้อความในเล่มนี้เป็นที่ยกย้ายไปกล่าวถึงพระไตรปิฎก ตั้งแต่เล่ม ๑ ถึงเล่ม ๗ ที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง แต่การยกยอกกล่าวในครั้งนี้ เท่ากับประมวลความสำคัญที่นำรู้ต่าง ๆ มากกล่าวไว้ มีหัวข้อใหญ่ ๆ อยู่ ๒๑ ข้อด้วยกัน คือ

๑. มหาวีรังก์โสฬสมหาวาร เป็นการยกยอกกล่าวถึงศีลของภิกษุ ๒๒๗ ข้อ ที่ละข้ออันปรากฏในวินัยปิฎก เล่ม ๑ และ ๒ ซึ่งมีชื่อวามหาวีรังก์ โดยตั้งประเด็นไว้ ๒ ส่วน ส่วนละ ๘ ประเด็น รวมเป็น ๑๖ ประเด็น (โสฬสมหาวาร) ส่วนแรกกับส่วนหลัง ความจริงก็พ้องกันทั้งแปดประเด็น เป็นแต่ว่าส่วนแรกพิจารณาถึงการทำความผิดโดยตรง ส่วนหลังพิจารณาถึงผลอันเนื่องมาจากเหตุ คือการทำทำความผิดหรือกล่าวตามศัพท์ที่ปรากฏก็คือ ส่วนหลังพิจารณาถึงปัจจัย คือการทำทำความผิดนั้น ๆ เป็นปัจจัยหรือเป็นเหตุให้เกิดอะไรขึ้น ประเด็น ๘ ประเด็นซึ่งมีอยู่ใน ๒ ส่วนนั้น คือ

- (๑) กัตถบัญญัติติวาร ประเด็นที่ว่า บัญญัติไว้ ณ ที่ไหน หมายถึงสถานที่ ซึ่งทรงบัญญัติสิกขาบท รวมทั้งบุคคลผู้เป็นต้นเหตุให้บัญญัติสิกขาบท เรื่องราวที่เกิดขึ้นเป็นต้น
- (๒) กตปฏิบัติวาร ประเด็นที่ว่า เมื่อทำความผิดนั้น ๆ ลงไปแล้ว จะต้องอาบัติอะไรบ้าง เช่น ภิกษุลักทรัพย์ในกรณีเช่นไร ต้องอาบัติปาราชิก อาบัติถูกลัจจัยและอาบัติทุกกฏ
- (๓) วิบัติติวาร ประเด็นที่ว่า การทำความผิดนั้น ๆ จะเป็นศีลวิบัติ ความบกพร่องทางศีล หรืออาจารย์วิบัติ ความบกพร่องทางความประพฤติ เป็นต้น
- (๔) สังคหิตวาร ประเด็นที่ว่า การทำความผิดนั้น ๆ สงเคราะห์หรือจัดเข้ากับกองอาบัติอะไร
- (๕) สมุฏฐานวาร ประเด็นที่ว่า การทำความผิดนั้นเกิดขึ้น หรือมีสมุฏฐานทางกาย วาจา หรือใจ
- (๖) อธิกรณวาร ประเด็นที่ว่า การทำความผิดนั้น ๆ เป็นอธิกรณ์ประเภทไหน ใน ๔ ประเภท
- (๗) สมถวาร ประเด็นที่ว่า การทำความผิดที่เป็นอธิกรณ์นั้น ๆ จะระงับด้วยวิธีระงับ ๗ อย่าง ข้อไหนบ้าง

(๘) สมุจจยวาร ประเด็นที่ว่า การทำความผิดนั้น ๆ เมื่อรวมกล่าวตั้งแต่ประเด็นที่ ๑ ถึง ๗ จะให้ความว่าอย่างไรบ้าง คือกล่าวซ้ำ ๗ ข้อแรกอีกครั้งหนึ่งใน ส่วนที่ ๒ อีก ๘ ประเด็น ก็ทำนองเดียวกัน เพียงแต่เปลี่ยนหลักการเล็กน้อยว่า เพราะปัจจัยแห่งการทำความผิดนั้นจะมีผลเป็นอย่างไรบ้าง

๒. **ภิกขุณีวิภังค์โสฬสมหาวาร** เป็นการย้อนกล่าวถึงศีลของนางภิกขุณีแต่ละข้อ อันปรากฏในวินัยปิฎก เล่ม ๓ ซึ่งมีชื่อว่าภิกขุณีวิภังค์ โดยตั้งประเด็นไว้เป็น ๒ ส่วน ส่วนละ ๘ ประเด็น เช่นเดียวกับของภิกษุ
๓. **สมุฏฐานสี่สังเขป** เป็นการรวบรวมลักษณะทั้งหมดมากว่าเฉพาะเรื่องสมุฏฐาน คือทางกาย ทางวาจา หรือทางจิต โดยจัดเป็นหมวดหมู่ว่า พวกใดบ้างเกิดจากสมุฏฐาน ๑ หรือสมุฏฐาน ๒ หรือสมุฏฐาน ๓ หรือสมุฏฐานผสมอื่น ๆ ใน ๓ ข้อนั้น
๔. **กติปจจวาร** เป็นการตั้งคำถามว่า เรื่องนั้น ๆ มีเท่าไร เช่น อาบัติมีเท่าไร แล้วตอบเป็นประเด็น ๆ ไป เป็นต้น
๕. **วิสติวาร** (แปลตามศัพท์ว่า ๒๐ วาระ ถอดความว่า ตั้งประเด็นในการวินิจฉัยไว้ ๒๐ ประเด็น) เป็นการตั้งคำถาม แล้วตอบในเรื่องเกี่ยวกับอาบัติ ที่เกิดแห่งอาบัติ อธิกรณ์ วิธระงับอธิกรณ์ เป็นต้น รวม ๒๐ ประเด็น
๖. **ชั้นรทปจจจา** คำถาม คำตอบ เกี่ยวกับชั้นรทกะ คือหมวดต่าง ๆ ในพระไตรปิฎก เล่ม ๔ ถึงเล่ม ๗ คือทั้งมหาวรรคและจุลลวรรค รวมทั้งสิ้น ๒๒ หมวด หรือ ๒๒ ชั้นรทกะ ว่าในแต่ละหมวดนั้น ๆ กล่าวถึงอาบัติไว้กี่ประเภท
๗. **เอกุตตริกะ** เป็นการชี้แจงเรื่องเกี่ยวกับพระวินัยด้วยตัวเลข คือ หมวด ๑ มีอะไรบ้างที่เป็นข้อเดียว หมวด ๒ มีอะไรบ้างที่เป็น ๒ ข้อ หมวด ๓ มีอะไรบ้างที่เป็น ๓ ข้อ ดังนี้เรื่อยไปจนถึงหมวด ๑๑ มีอะไรบ้างที่เป็น ๑๑ ข้อ เช่น อุโบสถ ๒ คือ ๑๔ คำ กับ ๑๕ คำ ปวารณา ๒ คือ ๑๔ คำ กับ ๑๕ คำ เป็นต้น กรรม ๒ คือ อปโลกนกรรม (การบอกกล่าว) ญัตติกรรม (การเสนอญัตติ) เหล่านี้เป็นต้น ก็อยู่ในหมวด ๒ รองเท้า ๑๑ ชนิดที่เป็นของไม่ควรมีอะไรบ้าง บุคคล ๑๑ ประเภทไม่ควรให้ว่ามีอะไรบ้าง เหล่านี้เป็นต้น ก็อยู่ในหมวด ๑๑
๘. **อุโปสถาทีปจจจาวิสัชชนา** คำถาม คำตอบเรื่องอุโบสถ เป็นต้น เช่น ถามว่า อะไรเป็นเบื้องต้น เป็นท่ามกลาง เป็นที่สุดแห่งการทำอุโบสถ แล้วตอบว่า ความสามัคคีเป็นเบื้องต้น การกระทำเป็นท่ามกลาง และการจบเป็นที่สุดแห่งการทำอุโบสถ

ถามว่า อะไรเป็นเบื้องต้น เป็นท่ามกลาง เป็นที่สุดแห่งการบวช ตอบว่า บุคคลเป็นเบื้องต้น การเสนาอัญญัติ (ขอทาบทามสงฆ์) เป็นท่ามกลาง กัมมวาจา (การสวดประกาศขอความตกลงใจ หรือขออนุมัติสงฆ์) เป็นที่สุด

๙. **อัตรวเสปกรณ** กล่าวถึงการที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ (๑) เพื่อความตั้งงามแห่งสงฆ์ (๒) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ (๓) เพื่อข่มคนที่เก้อยาก (หน้าด้าน) (๔) เพื่ออยู่สบายของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก (๕) เพื่อป้องกันอาสวะ (กิเลสที่หมักหมมในจิต) ปัจจุบัน (๖) เพื่อป้องกันอาสวะในอนาคต (๗) เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส (๘) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของผู้เลื่อมใสแล้ว (๙) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม (๑๐) เพื่ออนุเคราะห์พระวินัย
๑๐. **คาถาสังคณิกะ** หมวดหรือชุมนุมแห่งคาถาคือคำฉันท์ ที่แสดงคำถาม คำตอบของพระอาจารย์ ผู้สังคายนาพระวินัยว่า สิกขาบทเท่าไรที่ยกขึ้นสวด (ปาฏิโมกข์) และพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ในกี่นคร มีนครอะไรบ้าง และในนครไหนบัญญัติไว้ที่สิกขาบท (คำประพันธ์นี้มีประโยชน์ช่วยความจำได้ดียิ่ง ทั้งส่วนวินัยของภิกษุและภิกษุณี)
๑๑. **อธิกรณเภท** ว่าด้วยประเภทแห่งอธิกรณ การรื้อฟื้นอธิกรณ มูลแห่งอธิกรณ อาบัติที่เนื่องในอธิกรณทั้งสี่ประเภท วิธีระงับอธิกรณ (ซึ่งเคยกล่าวมาแล้วทั้งสิ้นเป็นแต่นำมาจัดเป็นหมวดหมู่ขึ้นใหม่)
๑๒. **อุปคาสังคณิกะ** หมวดหรือชุมนุมคาถาหรือบทประพันธ์อื่นอีก เป็นการประพันธ์คำอธิบายเป็นคำฉันท์ เพื่อช่วยความจำ เกี่ยวกับการโจทฟ้อง การถามให้ระลึก เป็นต้น รวมทั้งลักษณะที่จะนับว่าเป็นอลัชชี
๑๓. **โจทนาถนถ** ว่าด้วยวิธีโจทฟ้องว่าจะทำอย่างไร ภิกษุผู้โจท ผู้ถูกโจทและสงฆ์ จะควรทำอย่างไร
๑๔. **จุฬสังคราม** ว่าด้วยข้อปฏิบัติของภิกษุผู้ถูกฟ้อง เท่ากับเป็นผู้เข้าสู่สงคราม ควรเจียมตน ปฏิบัติตนอย่างไร ตลอดถึงการฟ้อง การวินิจฉัย
๑๕. **มหาสังคราม** ว่าด้วยข้อปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ควรรู้อีกของภิกษุผู้ถูกฟ้อง ซึ่งเท่ากับเป็นผู้เข้าสู่สงคราม มีรายละเอียดมากขึ้นกว่าที่กล่าวมาแล้วในข้อ ๑๔
๑๖. **กฐินเภท** ประเภทแห่งกฐิน ใครกราลไม่ได้ ใครกราลได้ กฐินไม่เป็นอันกราลอย่างไร เป็นอันกราลอย่างไร รวมทั้งหัวข้อควรจำต่าง ๆ เกี่ยวกับกฐิน (ความจริงกล่าวไว้

แล้วในพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี เล่ม ๔ แต่นำมาตั้งเป็นหมวดเป็นหมู่ให้จำง่ายอีก)

๑๗. อุปาลิปิฎกจะ ว่าด้วยคำกราบทูลถามของพระอุบาลี พระดำรัสตอบของพระผู้มีพระภาค ซึ่งเป็นข้อกำหนด ๕ ข้อตลอด รวมทั้งสิ้น ๑๔ หมวด หรือ ๑๔ วรรค คือ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยภิกษุที่ไม่ควรให้สละย คือไม่ควรรับไว้ในปกครอง

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยภิกษุที่ถูกลงโทษแล้ว ไม่ควรระงับการลงโทษ

หมวดที่ ๓ ว่าด้วยภิกษุ ผู้ไม่ควรว่าคดีในสงฆ์

หมวดที่ ๔ ว่าด้วยการแสดงความเห็นแย้ง (ทิฎฐิวากัมม) อย่างไรไม่เป็นที่ธรรม อย่างไรเป็นที่ธรรม

หมวดที่ ๕ ว่าด้วยภิกษุ ผู้ใจพ้องภิกษุอื่น

หมวดที่ ๖ ว่าด้วยการประพฤติดุตงค์ ๑๓ ข้อ (ขัดเกลากิเลส) มีการอยู่ป่า เป็นต้น

หมวดที่ ๗ ว่าด้วยการพูดปด

หมวดที่ ๘ ว่าด้วยการให้โอวาทแก่นางภิกษุณี

หมวดที่ ๙ ว่าด้วยอุพพาหิกา คือการมอบหมายให้แยกออกไปทำการแทนสงฆ์ หรือการตั้งผู้แทนสงฆ์ไปวินิจฉัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในเมื่อที่ประชุมใหญ่ไม่สามารถวินิจฉัยได้ เพราะมีเสียงอื้ออึง เป็นต้น (เทียบด้วยการตั้งกรรมาธิการหรืออนุกรรมการ) ภิกษุผู้ควรได้รับมอบหมาย งานนี้ ควรประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ อย่างมีอะไรบ้าง

หมวดที่ ๑๐ ว่าด้วยการระงับอธิกรณ์

หมวดที่ ๑๑ ว่าด้วยสงฆ์แตกกัน ตอนที่ ๑

หมวดที่ ๑๒ ว่าด้วยสงฆ์แตกกัน ตอนที่ ๒

หมวดที่ ๑๓ ว่าด้วยภิกษุผู้เป็นเจ้าของหรือประจำอยู่ในวัด

หมวดที่ ๑๔ ว่าด้วยการกราลกฐิน

๑๘. สัมภูฐาน ว่าด้วยสัมภูฐานแห่งอาบัติและการออกจากอาบัติ

๑๙. ทุตติยาคถาสังคณิกะ หมวดหรือชุมนุมคถาหรือคำฉันท์ที่ ๒ เป็นการประพันธ์หัวข้อและคำอธิบายเกี่ยวกับพระวินัย เพื่อจำง่ายอีกหลายประเด็น ยาวกว่าที่เคยมีมาแล้วในตอนต้น (ความจริงน่าจะเรียกว่าตอน ๓ เพราะข้างต้นมี ๒ ตอนอยู่แล้ว) ได้แก่หมายเลข ๑๐ กับเลข ๑๒ แต่อาจจะถือว่า ๒ ตอนแรกรวมเป็น ๑ ตอนก็ได้)

๒๐. เสทโฆจนคถา คถาเห็ญอแตก คือคำประพันธ์ตั้งปัญหาวิสัยให้คิดชนิดยาก ๆ (แบบกลเถรอดเพล คือคิดไม่ออกจนอดข้าวกลางวัน) รวม ๔๓ ข้อ และมีได้เฉลยไว้ (คำอธิบายมีอยู่ในอรรถกถา)

๒๑. ปัญจวัคค์ ว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ รวม ๕ หมวด หรือ ๕ วรรค คือ

วรรคที่ ๑ ว่าด้วยกรรม คือการทำกรรมของสงฆ์ชนิดต่าง ๆ

วรรคที่ ๒ ว่าด้วยความมุ่งหมาย ในการบัญญัติสิกขาบท

วรรคที่ ๓ ว่าด้วยการบัญญัติให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ ในทางพระวินัย

วรรคที่ ๔ ว่าด้วยสิ่งที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แล้ว ว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร

วรรคที่ ๕ ว่าด้วยการสังเคราะห์หรือการรวม (SYNTHESIS) เรื่องต่าง ๆ รวม ๕ ประเภท

(ได้กล่าวไว้แล้วว่า พระไตรปิฎก เล่ม ๘ อันมีชื่อว่า ปริวาร นั้น ไม่มีอะไรใหม่ เป็นแต่ นำเรื่องที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เล่ม ๑ ถึงเล่ม ๗ นั้นเอง มากกล่าวใหม่ โดยจัดหมวดหมู่ หรือ ตั้งประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งให้จำง่าย เข้าใจง่าย ในที่นี้จึงมิได้ขยายความให้พิสดารอย่างเล่มอื่น ๆ คงย่อรวบรัด พอให้เห็นหมวดหมู่และหน้าตาของพระไตรปิฎกเล่มนี้)

จบความย่อแห่งพระไตรปิฎก เล่ม ๘

จบวินัยปิฎก